

УДК 911:371.3

О.О. Байназарова, Д.А. Байназаров

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ З ГЕОГРАФІЇ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Вступ. В умовах прийняття в Україні Державного стандарту базової та середньої освіти й відсутності на сьогодні відпрацьованої системи об'єктивного вимірювання навчальних досягнень учнів, виникає нагальна проблема розробки ефективних засобів освітнього моніторингу. Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є впровадження моделі зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) [3].

Вихідні передумови. Аналіз світового досвіду свідчить про те, що в більшості країн світу (Австралії, Австрії, Азербайджані, Великій Британії, Болгарії, Ірландії, Італії, Казахстані, Киргизстані, Литві, Молдові, Нідерландах, Німеччині, Португалії, Росії, Румунії, Словенії, США, Угорщині, Узбекистані, Фінляндії, Франції та ін.) саме зовнішнє незалежне оцінювання є інструментом об'єктивного вимірювання навчальних досягнень учнів [5].

За даними міжнародного дослідження TIMSS-R, більшість країн проводить державні екзамени через зовнішнє тестування. А подвійну функцію – випускних за курс середньої школи й одночасно вступних, результати яких враховує вищий навчальний заклад, - екзамени виконують у 16 країнах, зокрема в Австралії, Болгарії, Великій Британії, Італії, Польщі, Румунії, Словенії, Угорщині, Фінляндії. До них можна ще додати Німеччину і Францію, у яких результати випускних екзаменів також є підставою для вступу до університету. Систему зовнішнього тестування останніми роками активно запроваджують і на теренах пострадянського простору – в Азербайджані, Киргизстані, Литві, Молдові, Росії, Узбекистані.

У світі існує безліч варіантів проведення зовнішніх випускних іспитів – від іспиту з одного предмета (Велика Британія) до включення до іспиту від 3-х (Німеччина) до 12 предметів (Данія). Від запровадження лише письмової форми зовнішнього іспиту (Фінляндія, Болгарія, Кіпр, Литва) до існування такого екзамену в двох частинах - письмовій та усній (переважна більшість європейських країн) [6].

Найбільший досвід запровадження зовнішнього тестування мають Сполучені Штати Америки. Університети та коледжі протягом тривалого часу при наборі студентів ураховують результати загальнонаціонального тестування випускників шкіл, що часто називають вступним іспитом у коледжі. Більшість американських коледжів вимагають від абітурієнтів надання результатів такого тестування або за системою SAT (Scholastic Assessment Test), або за системою ACT Assessment (American College Testing Assessment). Окрім балів тестування, вищі навчальні заклади можуть також враховувати шкільні оцінки, рекомендації, есе, результати інтерв'ю з абітурієнтами тощо [6].

Таким чином, запровадження зовнішнього незалежного оцінювання у більшості країн світу дозволяє розв'язати такі завдання:

- контроль реалізації навчальних планів, програм, державних стандартів у закладах освіти;
- розвиток мотивації діяльності учнів, учителів, шкіл;
- звітування шкіл щодо ефективності їх діяльності.

Метою даної статті є розкриття загальних підходів до організації навчального процесу та конструювання тестів при підготовці учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з географії.

Виклад основного матеріалу. Для успішної підготовки до проходження учнями процедури зовнішнього незалежного оцінювання слід чітко окреслити програмні вимоги з географії, які висуваються до учасників тестування. Аналіз програми зовнішнього незалежного оцінювання з географії дозволив визначити державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки абітурієнтів. Наведемо фрагмент таблиці, у якій співставлені державна програма з географії та програма зовнішнього незалежного оцінювання з географії (табл.) [7, 8].

Таблиця

№	Розділ програми	Зміст теми	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки абітурієнтів
Географія як наука, розвиток географічних знань			
1	Географія як наука, розвиток географічних знань	Об'єкт та предмет вивчення географії. Місце географічних дисциплін у системі наук. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Найвизначніші географічні відкриття, видатні мандрівники. Географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи. Сучасні географічні дослідження та їх значення.	Абітурієнт: <u>називає</u> об'єкт вивчення географії в цілому та загальної географії зокрема; джерела географічних знань, методи географічних досліджень; учасників подорожей, відкриттів, експедицій різних епох; <u>порівнює та виділяє</u> відмінності між джерелами географічних знань; <u>складає</u> : короткі повідомлення про подорожі та експедиції; <u>характеризує</u> : основні етапи географічного пізнання Землі; <u>аналізує</u> : карти маршрутів подорожей; <u>порівнює</u> : наслідки розвитку географії в різні епохи.

При розробці завдань для підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання слід враховувати, що вони мають перевіряти рівень сформованості світоглядного розуміння природи Землі, її географічної оболонки як природного та природно-техногенного середовища, у якому протікає життя людини. Завдання повинні перевіряти рівень формування в учнів просторового уявлення про земну поверхню та розвиток умінь усвідомлено орієнтуватися в соціально-економічних, суспільно-політичних і геоекологічних подіях у державі і світі [7, 8]. Для всебічної перевірки навчальних досягнень учнів відповідно до специфіки тестових завдань слід використовувати такі форми [2]:

I. Вибрати одну правильну відповідь.

Завдання з вибором однієї правильної відповіді складається зі вступного запитання та чотирьох варіантів відповідей, серед яких лише одна є правильною. Ці завдання мають на меті перевірити запам'ятовування вивченого матеріалу та вміння використовувати знання у нових ситуаціях. Завдання крім тестової форми можуть бути подані у вигляді фотографій, рисунків, фрагментів карт тощо.

Зразок завдання:

Позначте найвищу гірську систему на Землі:

- А. Анди
- Б. Кордильєри
- В. Гімалаї
- Г. Атлас

II. Установити відповідність, утворивши логічні пари.

Завдання на встановлення відповідності (логічні пари) складається зі вступного запитання, чотирьох варіантів, позначених літерами А, Б, В, Г і п'яти варіантів відповідей, позначених цифрами 1, 2, 3, 4, 5. Ці завдання дозволять перевірити розуміння смислу вивченого матеріалу та його застосування у нових ситуаціях.

Учасник тестування має встановити відповідність між завданням, позначеним літерою, та завданням, позначеним цифрою. Результат відповідним чином заноситься до таблиці.

Зразок завдання:

Встановіть відповідність між прізвищами мореплавців та їх відкриттями:

А. Х Колумб	1. Очоловав першу навколосвітню подорож
Б. Ф. Магеллан	2. Досяг Індії, перетнувши Атлантичний океан
В. Дж. Кук	3. Відкрив Америку
Г. Васко да Гама	4. Першим досяг берегів Австралії
	5. Досяг Індії, обігнувши південний край Африки

III. Установіть хронологічну або логічну послідовність.

Завдання на встановлення правильної хронологічної або логічної послідовності складається зі вступного запитання та чотирьох фактів, даних, географічних назв або подій, позначених літерами і розташованих у довільній формі. Також пропонуються завдання, в яких треба зі слів, позначених літерами, скласти визначення поняття. Ці завдання дозволять перевірити здатність учнів структурувати навчальний матеріал. Результат відповідним чином заноситься до таблиці.

Зразок завдання:

Розташуйте озера у порядку зростання їх площі:

- А. Верхнє
- Б. Каспійське
- В. Вікторія
- Г. Гурон

Заповнення бланка відповідей є незвичною для учнів формою роботи. Учителеві слід заздалегідь ознайомити учнів із банком тестування, пояснити і прокоментувати всі вимоги до нього. Це дозволить запобігти гаянню часу і зайвим помилкам під час виконання роботи [1,4].

Висновки з даного дослідження і **перспективи подальших розвідок** у цьому науковому напрямі. Враховуючи, що з 2009 року буде здійснено повний перехід на запровадження зовнішнього незалежного оцінювання, учителям географії необхідно складати календарно-тематичне планування на основі діючої програми з географії для загальноосвітніх навчальних закладів, але враховуючи вимоги програми зовнішнього незалежного оцінювання, що дозволить закласти повний обсяг знань та вмінь, які вимірюються під час тестування. Крім того, треба переосмислити підходи до побудови навчального процесу, використовуючи майже на кожному уроці тести, які за специфікацією близькі до завдань зовнішнього незалежного оцінювання;

Проведене дослідження безперечно не вичерпує всіх проблем, що пов'язані з використанням зовнішнього незалежного оцінювання з географії. Воно потребує подальшої розробки, особливо подальшого удосконалення системи ефективної підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання взагалі та з географії зокрема.

Література:

1. Бабанский Ю.К., Поташник М.М. Оптимизация педагогического процесса. – К.: Рад. школа, 1982. – 200 с.
2. Байназаров А.М., Байназарова О.О., Градова В.О., Грінченко О.І. Зовнішнє оцінювання. Географія. Репетитор. – Харків: Факт, 2008. – 224 с.
3. Державні стандарти базової і повної середньої освіти // Директор школи (газета). – 2003. - № 6-7. - С.1-54.
4. Леонський В.Д., Лавінський М.С., Паращенко Л.І. Організація тестування у загальноосвітньому навчальному закладі / Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка, - К.,2001. – 72 с.
5. Локшина О.І. Моніторинг якості освіти: світовий досвід // Педагогіка і психологія. – 2003. - № 1. – С.108-116.
6. Локшина О.І. Зовнішнє оцінювання навчальних досягнень учнів: світові підходи та українські перспективи // Пленарні доповіді I Між народ. наук.-практ. конференції „Вимірювання навчальних досягнень школярів і студентів: гуманістичні, методологічні, технологічні аспекти”. – Харків: ХДПУ. – 2003. – С.24-31.
7. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія. 6-10 клас. - К.: Освіта, 2001.
8. Програма зовнішнього незалежного оцінювання 2008 року з географії. Доступ: <http://www.testportal.com.ua/>